

سرشناسه: بافکار، حسین، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور: پدیده فرزندانسالاری و رسانه/ حسین بافکار.
مشخصات نشر: قم: صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص.
فروست: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما؛ ۱۶۸۲.
شابک: 978-964-514-187-3
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: آسیب‌شناسی فرزندانسالاری در خانواده‌های امروزی.
موضوع: کودک‌سالاری
موضوع: اسلام و کودکان
موضوع: تربیت خردادگی (اسلام)
موضوع: رسانه‌های گروهی -- تاثیر
شناسه ثبت: صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی
رده بندی کنگره: ۱۷۹۰/۲ب/۹۶۶۶HQ
رده بندی دیویی: ۳۰۶۸۷
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۹۹۰۲۰۲

پدیده فرزندانسالاری و رسانه

کد: ۱۶۸۲

نویسنده: حسین بافکار

ویراستار: ابوزر هدایتی

ناشر و تهیه‌کننده: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

صفحه‌آرا: اکرم سادات بنی‌زهرآ

طراح: مسعود نجابتی

چاپ: زلال کوثر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۵۰۰

بها: ۲۷۰۰۰ ریال

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

نشانی: قم، بلوار امین، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

تلفن: ۲۹۱۹۶۷۰ - ۲۵۱ - دورنگار: ۲۹۱۵۵۱۰

تهران: خیابان جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیرزمین

تلفن: ۲۲۰۱۴۷۳۸ - ۲۱ - نمابر: ۲۲۱۶۴۹۹۷

دفتر خراسان: مشهد - خیابان امام خمینی (ره)، انتهای باغ ملی، ساختمان صبا، طبقه سوم

تلفن: ۲۲۱۵۱۰۸ - ۵۱۱ - نمابر: ۲۲۱۵۱۰۶

www.irc.ir info@irc.ir

شابک: 978-964-514-187-3 / ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۴-۱۸۷-۳

فهرست مطالب

۹	 دیاچه
۱۱	 پیش گفتار

فصل اول: کلیات

۱۳	 ۱. مفهوم‌شناسی فرزندسالاری
۱۴	 ۲. فرزندسالاری از دیدگاه ج
۱۵	 ۳. فرزندسالاری از نگاه دین
۱۷	 ۴. پیشینه سالاری و اقتدار در خانواده
۱۸	 الف) مادرسالاری
۱۹	 ب) دایی‌سالاری
۲۰	 ج) پدرسالاری
۲۱	 د) فرزندسالاری
۲۳	 ۵. جایگاه اقتدار در خانواده اسلامی

فصل دوم: ویژگی‌ها و پی‌آمدهای پدیده فرزندسالاری

۲۷	 ۱. ویژگی‌های فرزندسالاری
۲۷	 الف) توجه بیش از اندازه والدین به فرزندان در کودکی
۲۸	 ب) ددرساز شدن فرزندان برای والدین در نوجوانی و جوانی
۲۹	 ج) تحمیل خواسته‌های فرزندان به والدین
۳۰	 د) پیوسته طلبکار بودن فرزندان از والدین

- ۳۱ (هـ) حاکم شدن احساسات بر روابط افراد خانواده
- ۳۲ (و) وجود آزادی کامل و هرج و مرج در خانه
- ۳۳ (ز) دشواری تعامل فرزندان با دیگران
- ۳۳ (ح) قدرت‌نمایی فرزندان بزرگ‌تر
- ۳۵ ۲. پی‌آمدهای فرزندسالاری
- ۳۵ (الف) پی‌آمدهای فردی
- ۳۶ یک- ایجاد مشکلات اخلاقی تربیتی
- ۳۶ دو- توانایی در حل مشکلات شخصی
- ۳۷ سه- موفقیت کمتر در تحصیل
- ۳۹ چهار- بویست کمتر در زندگی مشترک
- ۴۰ (ب) پی‌آمدهای خانوادگی
- ۴۰ یک- تصحیح حقوق والدین
- ۴۱ دو- مختل شدن وظایف تربیتی والدین
- ۴۱ سه- محروم شدن والدین از برخی بازها اساسی
- ۴۲ (ج) پی‌آمدهای اجتماعی
- ۴۲ یک- تهدید ارزش‌ها و سنت‌ها مفید جامعه
- ۴۳ دو- بی‌احترامی به قوانین و مقررات اجتماعی
- ۴۵ سه- تأخیر در روند جامعه‌پذیری
- ۴۷ **فصل سوم: عوامل اثرگذار در پیدایش پدیده فرزندسالاری**
- ۴۸ ۱. عوامل فرهنگی
- ۴۸ (الف) به کارگیری الگوی نامناسب فرزندپروری
- ۴۹ (ب) اختصاص ندادن وقت مناسب برای تربیت فرزندان
- ۴۹ (ج) نزاع والدین و بی‌احترامی نسبت به یکدیگر
- ۵۳ (د) کج‌فهمی برخی والدین از سخنان بزرگان تعلیم و تربیت
- ۵۴ (هـ) رفتار نسنجیده والدین
- ۵۵ (و) تمایل والدین به جبران ناکامی خود از طریق فرزندان
- ۵۶ (ز) کم‌توجهی والدین به آموزه‌های دینی در زمینه تربیت
- ۵۸ ۲. عوامل اجتماعی
- ۵۸ (الف) نابرابری سطح تحصیلات والدین و فرزندان

ب) خانواده هسته‌ای و تعداد کم فرزندان.....	۵۹
ج) دگرگونی نقش جوانان.....	۶۱
د) دادن مناصب و القاب دهان پرکن به دانش آموزان.....	۶۲
هـ) طولانی شدن دوره تجرد جوانان.....	۶۳
و) جوانی جمعیت و بمباران تبلیغاتی جوانان.....	۶۴
ز) اثرگذاری رسانه‌های گروهی.....	۶۵
یک- برنامه‌های آموزشی.....	۶۶
دو- برنامه‌های خبری.....	۶۷
سه- برنامه‌های نمایشی.....	۶۷
۲. عوامل اقتصادی.....	۷۰

فصل چهارم: راه‌های پیش‌گیری از پیدایش پدیده فرزندسالاری..... ۷۳

۱. راه کارهای تربیتی و رفتاری.....	۷۴
الف) زمان‌شناسی در امر تربیت.....	۷۴
ب) اختصاص وقت و امر تربیت.....	۷۴
ج) انتخاب ابزار اثربخش در تربیت.....	۷۶
د) آگاهی از الگوهای مناسب فرزندپروری.....	۷۷
یک- الگوی فرزندپروری سهل‌گیرانه (والدین سهل‌گیر).....	۷۷
دو- الگوی فرزندپروری سخت‌گیرانه (والدین سخت‌گیر).....	۸۰
سه- الگوی فرزندپروری مقتدرانه (والدین مقتدر).....	۸۲
هـ) پرهیز از امر و نهی فرزندان.....	۸۶
و) اهدای آزادی مشروط.....	۸۷
ز) قاطعیت در اجرای مقررات.....	۸۹
ح) اصل تفاهم و هم‌سویی والدین.....	۹۰
ط) مشخص بودن جایگاه والدین در ساختار خانواده.....	۹۱
ی) آگاهی والدین از سرکشی دوران بلوغ.....	۹۳
۲. راه کارهای اجتماعی و فرهنگی.....	۹۵
الف) ارتقای سطح تحصیلات والدین.....	۹۵
ب) بسترسازی مناسب برای اجتماعی شدن فرزندان.....	۹۶

- ج) بهره‌گیری از رسانه‌های گروهی ۹۷
- یک- دقت در برنامه‌سازی ۹۷
- دو- توجه دادن والدین به پرورش حس مسئولیت‌پذیری ۹۸
- سه- پرهیز از توجه یک‌طرفه به جوانان ۹۸

فصل پنجم: روابط متقابل فرزندان با والدین در آموزه‌های اسلام ۹۹

۱. رابطه پدر و مادر با فرزند ۱۰۰
- الف) اصل محبت ۱۰۱
- یک- سلام کردن به کودکان ۱۰۲
- دو- وفای به عهد ۱۰۲
- سه- تکریم مادر ۱۰۳
- چهار- داشتن نظار بر فرزند ۱۰۴
- پنج- پرهیز از امر و نهی ۱۰۴
- شش- مشورت ۱۰۵
- ب) اصل محبت ۱۰۶
- یک- توزیع عادلانه محبت ۱۰۷
- دو- پرهیز از افراط در محبت ۱۰۸
- ج) اصل مسئولیت ۱۰۹
۲. رابطه فرزند با پدر و مادر ۱۱۱
- الف) اطاعت و فرمان‌بری ۱۱۲
- ب) مراعات ادب ۱۱۳
- ج) فروتنی و محبت ۱۱۴
- د) سپاس‌گزاری ۱۱۵
- هـ) دعای خیر ۱۱۶

فصل ششم: ایده‌های برنامه‌سازی ۱۱۹

۱. برنامه‌سازی برای گروه کودک و نوجوان ۱۲۰
۲. برنامه‌سازی برای گروه خانواده ۱۳۳
- الف) دعوت از کارشناسان ۱۳۴
- ب) تهیه گزارش‌های مردمی ۱۳۴

ج) روی خط تماس ۱۳۵

د) تهیه زیرنویس‌های مناسب درباره موضوع ۱۳۶

۱. احادیث ۱۳۶

۲. نوشته‌های نگارنده ۱۳۷

و) تهیه برنامه‌های نمایشی ۱۳۸

نتیجه‌گیری نهایی ۱۴۳

کتاب‌نامه ۱۴۵

الف) کتاب ۱۴۵

ب) نشر ۱۵۰

دسام

فرزندان، مهم‌ترین رهبت الهی‌اند که در معنابخشی به زندگی والدین نقش سازنده‌ای دارند. متأسفانه امروزه بر اثر ساختار زندگی ماشینی و تغییر دگرگونی‌های اجتماعی و رایج شیوه‌های نادرست فرزندپروری در جامعه، فرزندان در برخی خانواده‌ها، نه نقش سازنده‌ای ندارند، بلکه ویرانگر و دردسر سازند، به گونه‌ای که نقش والدین خود را در خانواده متزلزل کرده و سبب تحقیر و تضييع حقوق آنان شده‌اند.

کارشناسان این پدیده را «فرزندسالاری» یا «فرزندمداری» می‌نامند که روز به روز، چهره خود را نمایان‌تر می‌کند و زندگی را برای افراد خانواده تلخ‌تر می‌سازد و تهدید جدی برای ارزش‌ها و حرمت‌های جامعه است. همچنین پی‌آمدهای منفی فراوان دیگری دارد که لازم است برای پیش‌گیری و تعدیل آن کاری کرد.

نویسنده در این نوشتار با بررسی مفهوم فرزندسالاری و پیشینه آن و همچنین ویژگی‌ها و آثار این پدیده به ماهیت این پدیده اجتماعی پرداخته و پس از تبیین عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مؤثر در ظهور این آسیب اجتماعی، راه‌کارهایی برای پیش‌گیری و تعدیل آن در جامعه ارایه کرده است.

در پایان، با سپاس از تلاش پژوهشگر ارجمند، جناب آقای حسین بافکار در نگارش این اثر، امید است مورد استفاده برنامه‌سازان به‌ویژه گروه اجتماعی رسانه ملی قرار گیرد.

انه ولی التوفیق

اداره کل پژوهش

مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

پیش‌گفتار

فرزندسالاری، پدیده‌ای ریشه‌دار است که زندگی اجتماعی برخی خانواده‌ها را به نمایشنامه‌ای غم‌انگیز تبدیل کرده است. برای پدر و مادر دشوار است که فرزندشان در خانه، شکمی زیاده‌خواه باشد. از این رو، جایگاه خود را به عنوان سرپرست خانواده، ناپایدار می‌بینند و همین امر آرامش و آسایش خانواده را برهم می‌زند. آنها نمی‌توانند بپذیرند دوره احترام به والدین از بین رفته است و دیگر فرزندشان حاضر نیست به ارزش‌ها و احساسات پاک آنها احترام بگذارد. همچنین برایشان شگفت‌آور است که فرزندسالاری به آنها به چشم ماشین پول‌ساز می‌نگرد که وظیفه دارند به هر روشی، بستر رفاه و آسایش بیشتر را فراهم آورند و هیچ شکوه‌ای نداشته باشند. به راستی، ریشه پدیده شوم فرزندسالاری که در جامعه فراگیر شده، چیست؟ چگونه باید جلوی شکل‌گیری پدیده فرزندسالاری در خانواده‌ها را گرفت؟

در این پژوهش که به روش کتابخانه‌ای گردآوری شده، نویسنده کوشیده است در فصل‌های گوناگون، با تبیین پدیده فرزندسالاری، به علل پیدایش، ویژگی‌ها و پی‌آمدهای آن پردازد و در نهایت، راهکارهایی برای ش‌گیری و تعدیل آن ارایه دهد. همچنین با بهره‌گیری از منابع دینی، دیدگاه اسلام را در زمینه روابط والدین و فرزندان و پدیده فرزندسالاری بیان می‌کند.